

A Pénziránytű Alapítvány által lebonyolított pénzügyi kultúra kutatás fő eredményeinek bemutatása

A Pénziránytű Alapítvány megbízásából az OECD által kidolgozott módszertan és kérdőív mentén a GfK 1000 fős reprezentatív kutatást végzett, melyben a **felőtt lakosság pénzügyi tájékozottságát és pénzügyi kultúráját mérték fel.** A felmérés eredményei fontos információt jelentenek az Alapítvány felnőtteknek szóló programjainak kidolgozása során

A kutatás egyik legfontosabb eredménye, hogy az elmúlt öt évben csökkent azoknak a háztartásoknak a száma, akik készítenek háztartási költségvetést. A válság elmúltával a lakosság pénzügyeit tekintve kevésbé megfontolt, gondos és előrelátó lett. Csupán minden negyedik család készít költségvetést, illetve tendenciaszerűen csökkent a kamatszámítással kapcsolatos pénzügyi feladatokat helyesen megoldani tudók aránya is. A megkérdezettek mintegy felének vannak pénzügyi céljai, ami alacsony értéknek tekinthető, különösen, ha az állami nyugdíjellátás mértékének jövőbeli várható csökkenésére, vagy a gyerekek iskoláztatásának növekvő költségeire gondolunk.

Jó hír viszont, hogy napi megélhetési gondokkal 2015-ben kevesebb válaszadó találkozott, mint 2010-ben. Mindez összefügghet a kedvezőbb munkanélküliségi, GDP és inflációs adatokkal.

1 A KUTATÁS HÁTTERE ÉS MÓDSZERE

Az Alapítvány **először 2010-ben** vett részt egy olyan, **14 országot** lefedő alapkutatásban, mely **egységes nemzetközi módszertan** alapján mérte fel az adott országban a felőtt lakosság pénzügyi kultúra-fejlettségének szintjét. A 2010-es felmérést követően az **Alapítvány Magyarország képviselőjében 2015-ben ismét** részt vett az **egységes módszertanon és standard kérdőíven alapuló nemzetközi pénzügyi kultúra**

kutatásban, amely mintegy 30 országban közel egy időben került lebonyolításra. Mindkét magyar felmérést a GfK Piackutató készítette.

Az OECD kezdeményezése egyedülálló abban, hogy az egységes módszertan és a közel egyidejű adatfelvétel lehetőséget biztosít az egyes országok adatainak megalapozott, nemzetközi összehasonlítására, illetve egy-egy ország esetében a saját ország-adatok idősoros összevetésére.

2 MÓDSZERTAN

- Számítógéppel támogatott, személyes kérdőíves kutatás,
- Célcsoport: 18-79 éves magyar lakosság,
- Minta: 1000 fő, amely reprezentatív a célcsoportra kor, nem, település-típus alapján,
- Az adatfelvételt megelőzően pilot lekérdezéssel teszteltük a magyar körülményekre adaptált OECD kérdőív érthetőségét.

3 A KUTATÁS FŐ EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA

3.1 GAZDASÁGI JELLEMZŐK ÉS A HÁZTARTÁSOK PÉNZÜGYI STABILITÁSA

- **Tízből legalább négyen** élnek olyan háztartásban, amelynek havi bevétele **kevesebb, mint 155 ezer Ft**. E szegényebb háztartások majdnem harmada egy fős háztartás.
- A **lakosság kb. harmada** él olyan háztartásban, amelynek havi nettó jövedelme **155 és 260 ezer Ft** közé esik – ezek nagyrészt kétkeresős háztartások.
- **Több mint 260 ezer forintos havi nettó jövedelemből gazdálkodó háztartásban a lakosság 19%-a** él, e háztartások több mint fele a közép-magyarországi vagy a nyugat-dunántúli régiókban található.
- A vizsgált **lakosság 56%-a aktív**, túlnyomó többségük (51%) **alkalmazottként** dolgozik.
- A 18-79 éves **lakosság 27%-a érezte úgy az elmúlt évben, hogy a jövedelme nem fedezi megélhetési költségeit**. A megélhetési gondokkal szembesülők aránya **jelentősen magasabb az 40-59 éves korosztályban**, míg a 70-79 éveseknél a legalacsonyabb. Kitétebbek még az ilyen rendkívüli élethelyzetnek az általános iskolai végzettségűek, az álláskereső munkanélküliek, a gyermeküket egyedül nevelők, és az alacsony jövedelműek. Ezzel szemben védettebbek a magas végzettségűek és a nyugdíjasok.

- A **pénzhiány átvészelésére** a válaszadók többsége meglévő forrásokra támaszkodott, illetve **jellemzően csökkentette a kiadásait** (50%). Közel negyedük (23%) próbált **pluszforrásokat** teremteni, vagyis vállalt valamilyen pluszmunkát. **22% pedig fizetési kötelezettségét halasztotta el, vagyis késve fizette be számláit.**
- A 18-79 éves lakosság csupán **42%-a tudott valamennyi új megtakarítást képezni az elmúlt 12 hónapban.** A megtakarítók közül **a legtöbben a pénzt nem kamatoztatták,** hanem csak folyószámlájukon hagyták (24%), vagy készpénzben otthon tartották (11%).
- Az idős, **70-79 éves korosztály volt a takarékoskodásban a legaktívabb, 53%-uk tett félre pénzt,** de ezt jelentős arányban készpénzben tették (21%).
- A **felsőfokú végzettségűek** közül szignifikánsan több a megtakarító (61%).
- Váratlan pénzügyi kiadást a lakosság kisebb része tudna azonnal kifizetni: **a 18-79 éves lakosság 45%-a rendelkezik legalább egyhavi jövedelmének megfelelő likvid tartalékkal.** A többség (55%) nem tudna egy hónapnyi jövedelmének megfelelő váratlan kiadást fedezni fogyasztása jelentős csökkentése vagy kölcsön felvétele nélkül. Váratlan kiadások esetén **legkiszolgáltatottabbak** a 18-29 éves fiatalok (akik 17%-a nem is rendelkezik jövedelemmel), az alacsony végzettségűek, az álláskereső munkanélküliek, a gyermekükkel egyedül élő szülők, az alacsony (155.000 Ft alatti) háztartásjövedelemmel rendelkezők, a községekben, kisvárosban élők.
- A háztartások **55%-a tudna hitelfelvétel vagy elköltözés nélkül jövedelmének egy hónapos vagy hosszabb ideig tartó kiesést elviselni. 37%-nak viszont már egy hónapon belül súlyos gondjai lennének,** és helyzetüket jelentősen befolyásoló döntéseket kellene hirtelen meghozniuk.

3.2 PÉNZÜGYI TUDATOSSÁG

- A 18-79 éves lakosság **47%-a gondolja, hogy vannak pénzügyi céljai** – ami alacsony értéknek tekinthető, különösen, ha az állami nyugdíjellátás mértékének jövőbeli várható csökkenésére, vagy a gyerekek iskoláztatásának növekvő költségeire gondolunk. Az **átlagosnál nagyobb arányban rendelkeznek pénzügyi céllal a 30-39 éves** korosztály tagjai, a **felsőfokú végzettséggel** rendelkezők, a **gazdaságilag aktívak,** a **gyermekes** háztartásokban élők és a **magas jövedelmű** háztartások.

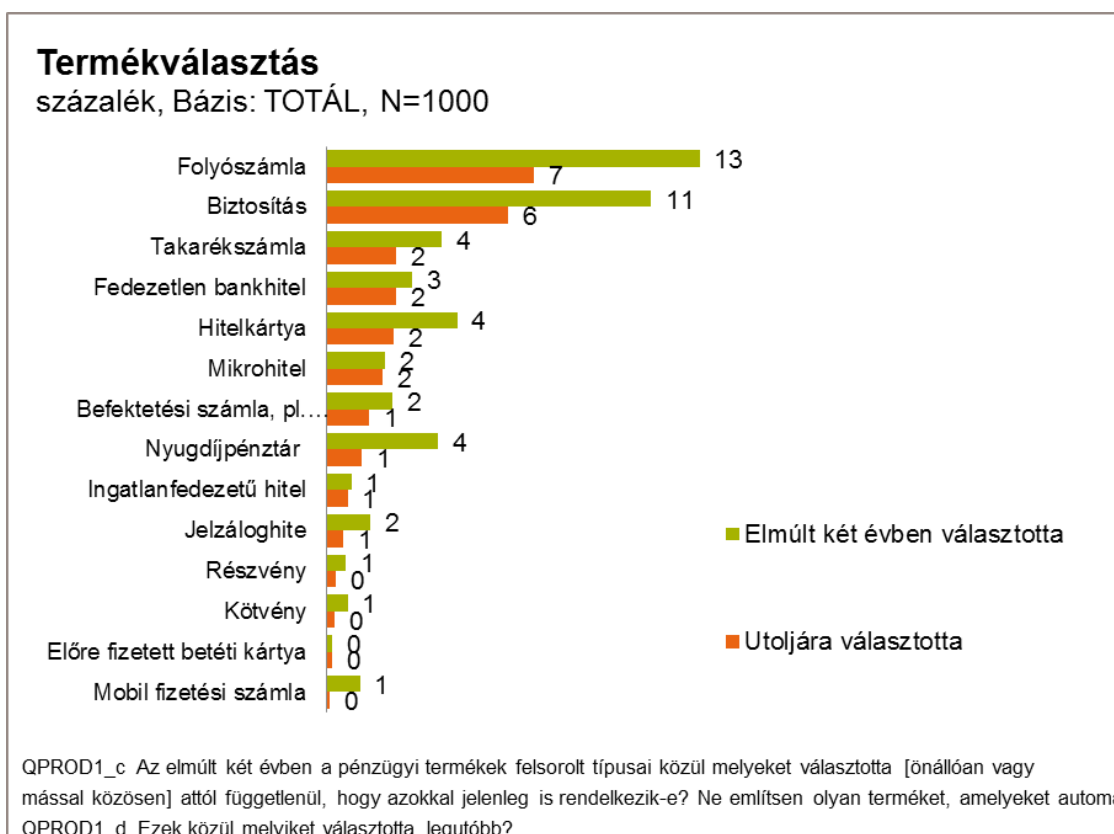
- A válaszadók által **két spontán említett fő pénzügyi cél a lakásvásárlás** (20%) és a **gyerekek támogatása** (20%) volt.
- **A pénzügyi céllal rendelkezők 88%-a tett is valamit** e célok (lakásvásárlás, gyermekek támogatása, lakásfelújítás) eléréséért. A legtöbb válaszadó (40%) a kiadását csökkentette, illetve megtakarították, befektették a pénzüket (34%).
- A 18-79 éves **lakosság többsége inkább nem gondolja magát magabiztosnak** abban, hogy megfelelő tervekkel rendelkezik arra vonatkozóan, hogy **miként fog megélni nyugdíjas évei alatt**: csupán 9% tekinti magát nagyon magabiztosnak (jellemzően a 60 év feletti, részben már nyugdíjjal rendelkező korcsoport). A 18-40 éves korosztályok az átlagnál jelentősen kevésbé biztosak a jövőben.
- A **pénzügyi termékek ismerete és használata** vonatkozásában megállapítható, hogy **a felsorolt, tipikus pénzügyi termékeket a nagy többség ismerte akkor is, ha csupán kis hányaduk használja őket.**

- A pénzügyi rendszer és szolgáltatók nagyfokú biztonsági szintjére utal, hogy a 18-79 éves lakosság csupán 3%-a számolt be arról, hogy pénzügyi csalások (értéktelen pénzügyi termék vásárlása, pl. piramisjátékban való részvétel, adathalászat, bankkártyával történő visszaélés) áldozata lett volna az elmúlt két évben.

3.3 PÉNZÜGYI DÖNTÉSHOZATAL, PÉNZÜGYI TERMÉKEK VÁLASZTÁSA

- A válaszadók többsége, **64%-a másokkal együtt** hozza meg az őt érintő pénzügyi döntéseket.
- **A válaszadók mindössze negyede** nyilatkozott úgy, hogy háztartása **készít költségvetést**. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők átlagon felüli mértékben készítenek költségvetést, ugyanez elmondható a széles látókörű, minőségi médiafogyasztókra és a 260 ezer Ft feletti havi nettó összjövedelemmel rendelkező háztartások tagjaira.
- A válaszadók a **pénzügyi termékek** közül **legnagyobb arányban** (13%) a **folyószámlát** választották az elmúlt két évben, **melyet a biztosítás** (11%) **követett**.

- Az elmúlt két évben pénzügyi terméket igénybe vevő **válaszadók jelentős része (41%)** a termékválasztás folyamata során **különböző szolgáltatók több termékét is összehasonlította**. Ez a fajta döntéshozatal különösen jellemző a 30-39 évesek, felsőfokú végzettséggel rendelkezők és az önfoglalkoztatók körében.
- Szintén **magas volt azok aránya, akik egyáltalán nem mérlegelték az ajánlatokat (22%)**. Ez különösképp a fiatalokra (18-

29 éves korosztály) volt jellemző, illetve azokra a válaszadókra, akik nem vesznek részt háztartásuk pénzügyi döntéseinek meghozatalában.

3.4 PÉNZÜGYEKEL KAPCSOLATOS TUDÁS ÉS PÉNZÜGYI INTELLIGENCIA

- A háztartások havi nettó jövedelme alapján képzett csoportokat tekintve megállapítható, hogy **a jövedelem növekedésével nő a megkérdezettek saját pénzügyi tudásába vetett hite is**. A 155 ezer Ft alatti csoport inkább átlag alattinak véli tudását, míg a 260 ezer Ft feletti keresettel rendelkezők inkább átlag felettinek.
- A válaszadók **pénzügyi intelligenciáját felmérni hivatott 8 kérdés** kapcsán összességében **a válaszadók átlagosan 5,7 kérdésre adtak helyes választ**. A válaszadók összességét tekintve a legnagyobb arányban (24%) 6 helyes választ adtak, második helyen a 7 helyes (22%), illetve harmadik helyen az 5 helyes választ adók (18%) állnak. **Az átlagos 5-7 helyes válasszal (összesen 64%) a megkérdezettek pénzügyi intelligenciája viszonylag magasnak bizonyult.**

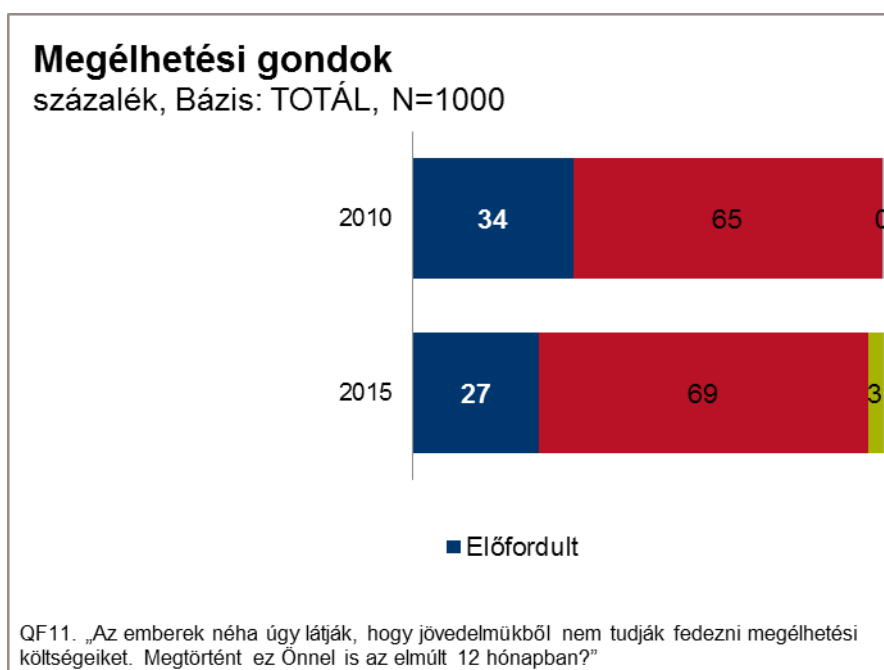
A pénzügyi intelligencia-tesztben szereplő kérdések típusa:

1. Pénzösszeg egyenlő arányban történő elosztása
2. Az infláció értelmezése
3. Kölcsön kamatának értelmezése
4. Megtakarítási számla egyenlege – egyszerű kamat
5. Megtakarítási számla egyenlege – kamatos kamat
6. Kockázat és hozam viszonya
7. Az infláció hatása a megélhetési költségekre
8. A diverzifikált pénzügyi portfólió és a kockázat viszonya

- Összességében elmondható, hogy a válaszadóknak a **legnagyobb problémát a kamatos kamattal kapcsolatos kérdés okozta, melyet az egyszerű kamatszámítás követett**. A pénzügyi portfólió diverzifikálásának előnyeit is csak közel kétharmaduk ismerte, és az infláció fogalmával is hasonló arányban voltak tisztában. Ugyanakkor **az infláció megélhetési költségekre kifejtett hatását közel 90%-uk jelölte helyesen**. Szintén **90%-ot elérő arányban születtek helyes válaszok** a pénzösszeget egyenlő arányban történő elosztásával kapcsolatos kérdésre és a kisösszegű kölcsön kamatára vonatkozó feladatra.

3.5 VÁLTOZÁSOK A LAKOSSÁG PÉNZÜGYI KULTÚRÁJÁBAN 2010 ÉS 2015 KÖZÖTT - A 2010. ÉS A 2015. ÉVI KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEHOSONLÍTÁSA

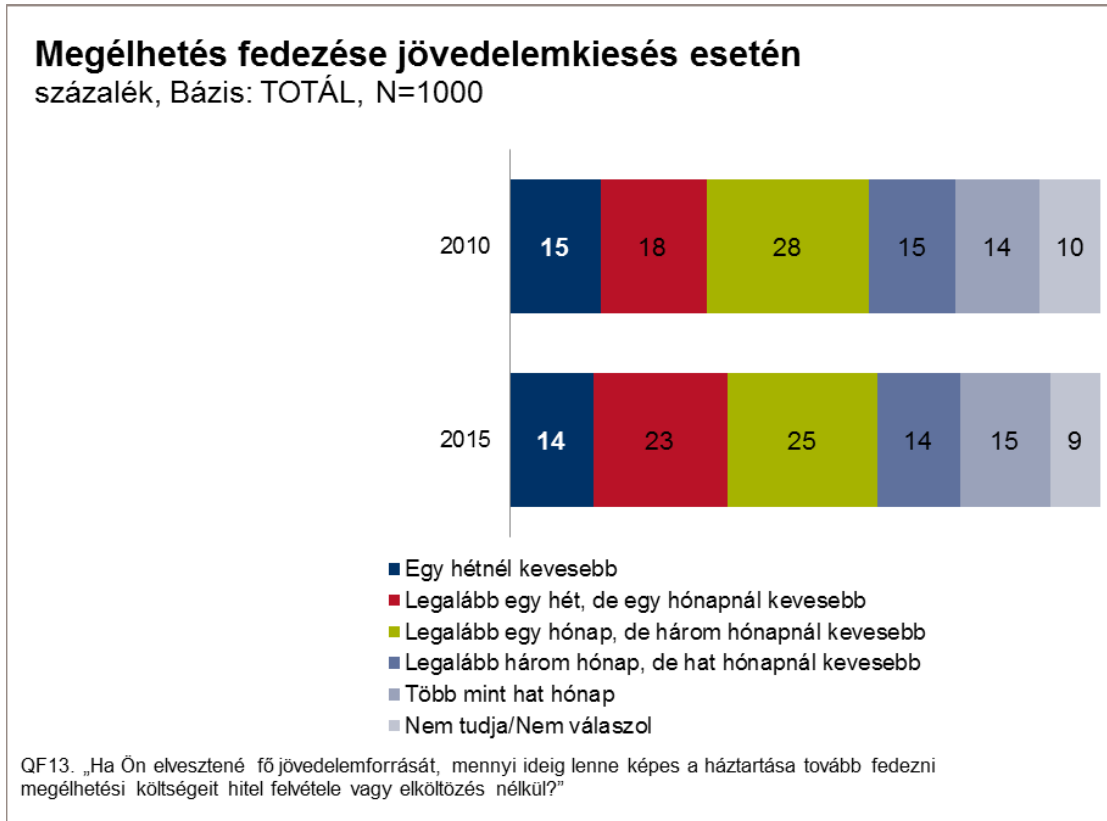
- **32%-ról 25%-ra esett azon válaszadók aránya, akik azt mondták, hogy háztartásuk készít költségvetést.** A családi költségvetés készítése se most, se korábban nem volt jellemző a 30 év alattiakra. A visszaesés a 30 éven felülieknél, illetve a nők körében figyelhető meg.
- A tudatos pénzügyi döntéseket akadályozó **napi megélhetési gondokkal 2015-ben kevesebb válaszadó találkozott a kérdezést megelőző 12 hónapban, mint 2010-ben.** Mindez összefügghet a kedvezőbb munkanélküliségi, GDP és inflációs adatokkal.

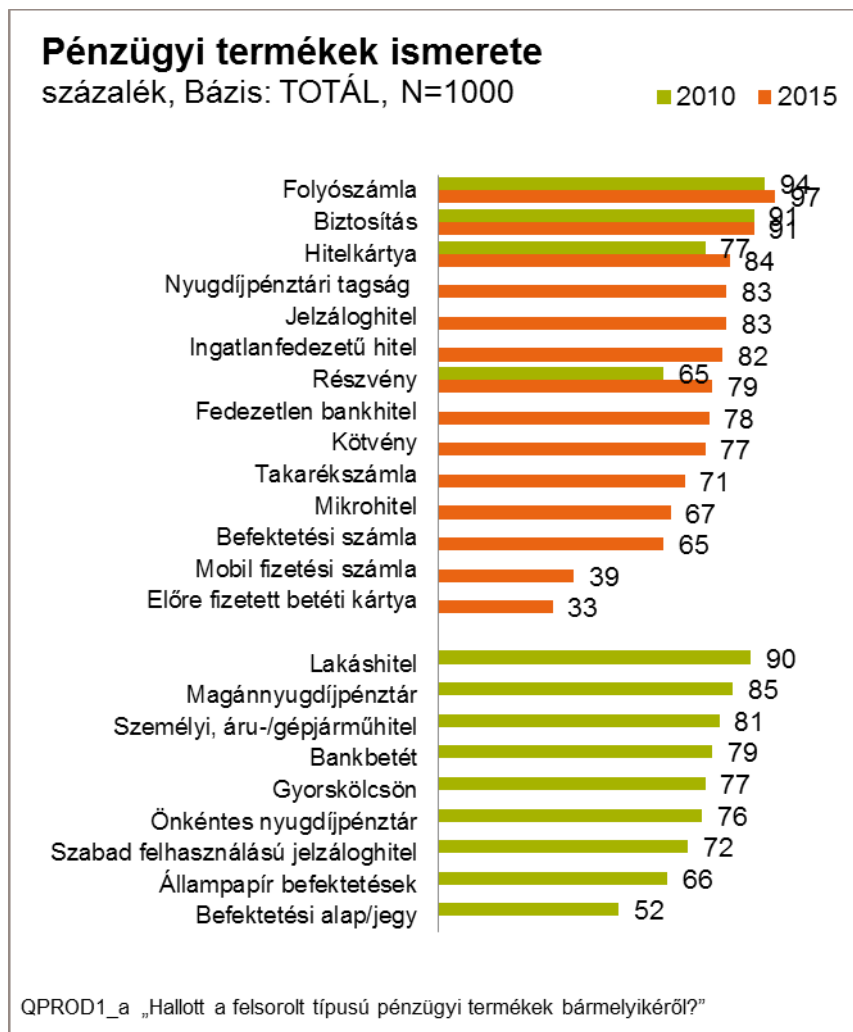
- Amellett, hogy csökkent az elmúlt évben megélhetési gondokkal küszködő válaszadók aránya, **jelentősen megváltozott a válsághelyzet során tanúsított magatartás.** Bár a legtöbbször által alkalmazott válaszlépés továbbra is a kiadások csökkentése, de 2015-ben jelentősen csökkent azok aránya, akik ezt alkalmazták. Csökkent még a megtakarítások felhasználása a napi kiadások fedezésére. Ezzel szemben **többen választották a számlák késői befizetését,**

valamely vagyontárgy eladását, illetve a pluszmunkák vállalását.

- **A lakosság kb. 60%-a legfeljebb három hónapig bírná a fő jövedelemforrás nélkül.** E tekintetben **nem történt jelentős elmozdulás** az elmúlt 5 évben.

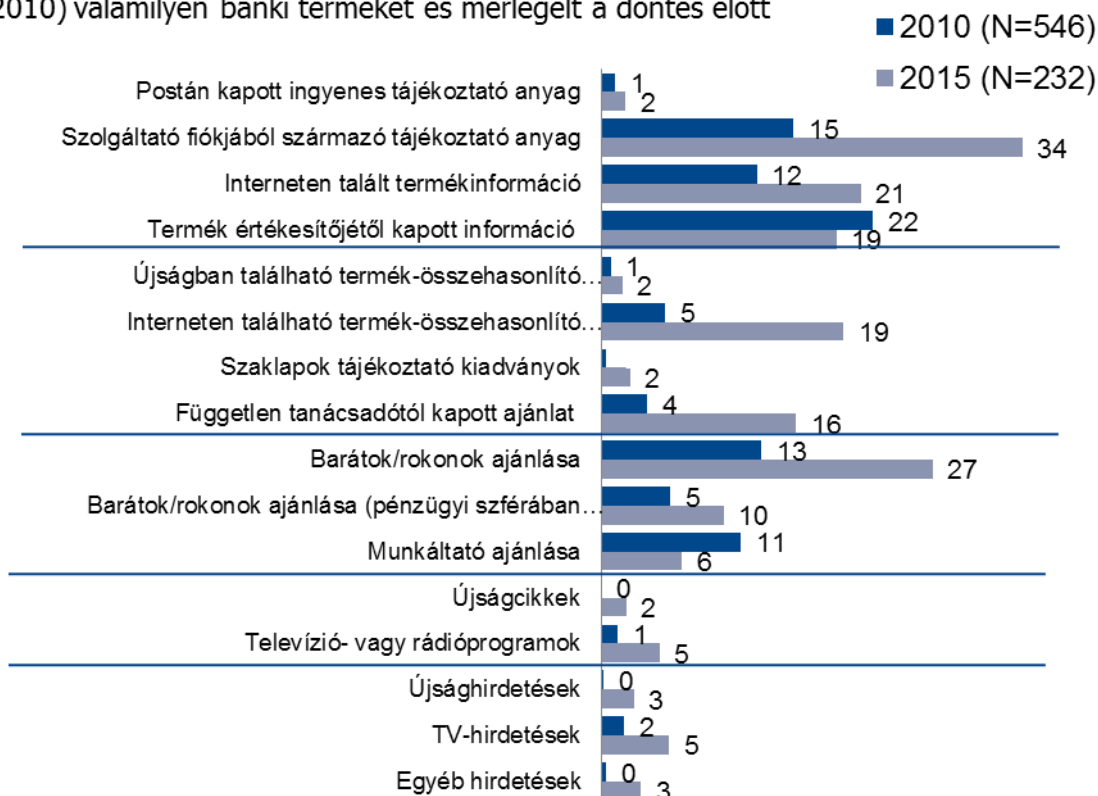
- A két felmérésben megegyező termékek, vagyis a folyószámla, biztosítás, hitelkártya esetén **2010-ről 2015-re kismértékű emelkedést láthatunk a termékek ismertsége terén.** A részvény esetén az emelkedés nagyobb: míg 2010-ben 65% mondta, hogy hallott már részvényekről, 2015-ben 79% nyilatkozott így.

- A két felmérésben összehasonlítható termékeknél azt tapasztalható, hogy **a folyószámla, hitelkártya és részvények használata nem változott jelentősen az elmúlt öt évben**, viszont **a biztosítással rendelkezők aránya jelentős mértékben csökkent**: 56%-ról 43%-ra esett vissza.
- 2010-ben a válaszadók harmada (33%) mondta, hogy pénzügyi termék választása során egyáltalán nem mérlegelte a lehetőségeket, ez az arány 2015-re lecsökkent 22%-ra. Ezzel szemben 12%-ról 20%-ra nőtt azok aránya, akik egy szolgáltató különböző termékeit hasonlították össze. A legtöbben különböző szolgáltatók termékeit is összehasonlítják, de az ő arányuk nem változott. Elmondható, hogy az emberek körültekintőbbek lettek, de nem a különböző banki ajánlatok összehasonlítása növekedett, hanem a saját bankjuk különböző termékei között válogatók aránya emelkedett.
- A banki termékek választását befolyásoló információforrások változását az alábbi ábra mutatja be:

Döntést befolyásoló információforrások

százalék, Bázis: aki elmúlt két évben választott (2015) / vett igénybe (2010) valamilyen banki terméket és mérlegelt a döntés előtt

QPROD3 „Ön szerint melyik információforrások befolyásolták a leginkább a döntését {arról, hogy melyik terméket válassza}?”

- Leginkább a „szolgáltató fiókjából származó tájékoztató anyag” (+18%), „interneten található termék-összehasonlító információk” (+14%), „barátok/rokonok ajánlása” (+14%) információforrások használatának aránya növekedett. Voltak viszont források, melyek igénybe vétele csökkent: a „munkáltató ajánlása” és a „termék értékesítőjétől kapott információ” jelentősége csökkenni látszik.
- **A kutatások feltárták az emberek pénzköltéshez, befektetéshez való tartós viszonyulását. Egyértelmű tendencia, hogy a lakosság pénzügyeit tekintve kevésbé megfontolt, gondos és előrelátó lett.**

Erre utal, hogy **jelentősen csökkent azok aránya, akik határozottan egyetértettek** a következő állításokkal: „Mielőtt valamit vásárolnék, alaposan megfontolom, hogy telik-e rá”, „Időben befizetem a számláimat”, „Hosszú távú célokat határozok meg és törekszem elérni őket”. Kevesebben utasították el azt az állítást, miszerint „Inkább a mának élek, holnap majd csak lesz valahogy”. **Növekedett azok**

aránya, akik egyetértettek azzal, hogy „A pénz arra való, hogy elköltsük”.

- Ez az eredmény összevág azzal a tapasztalt jelenséggel, miszerint **egyre kevesebben készítenek családi költségvetést.**
- A kutatás részét képezték a **vizsgafeladat jellegű, pénzügyi fogalmak ismeretét mérő, szöveges feladatok. 2010-ről 2015-re tendenciaszerűen csökkent a feladatokat helyesen megoldani tudók aránya.** Az olyan egyszerű feladatoknál, ahol a helyes választ a nagy többség tudta, például osztás, 0%-os kamat, csak kissé csökkent a helyesen válaszolók aránya. Viszont **a nehezebb feladatnál, amikor számszerűen kellett megadni a kamattal növelt befektetés összegét, a helyes válaszok aránya jelentősen kisebb.**
- **Az ismeretek szintjét néhány evidenciaként kezelt pénzügyi összefüggés ismeretével is mértük** (pl. befektetések hozamának és kockázatának viszonya, az infláció jelentése, a kockázatcsökkentés lehetősége diverzifikációval). **Az összefüggések ismeretében nem történt jelentős változás a vizsgált időszakban.** Egyedül azok aránya nőtt kissé, akik nem gondolják, hogy a részvénytőzsi befektetés kockázata csökkenthető többféle részvény vásárlásával.

